

Izbrane hagiografske in svetopisemske reference v korpusu kratkih pripovednih besedil časnika *Besednik*

BLANKA BOŠNJAK

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Koroška 160,
SI 2000 Maribor, blanka.bosnjak@um.si

DOI: <https://doi.org/10.18690/scn.16.2.221-237.2023>

————— 1.01 Izvirni znanstveni članek – 1.01 Original Scientific Article —————

V sekularizirani literarni obdelavi kratkih pripovednih besedil se svetopisemske in hagiografske reference, ki jih obravnavamo v prispevku, zaradi poučno-didaktičnega koncepta 19. stoletja, ko časnik *Besednik* začne izhajati kot dopolnitev izdanih publikacij pri Mohorjevi družbi, mdr. pojavljajo na način aluzivnega implicitnega sklicevanja na osebe ali dogodke iz svetopisemske ter hagiografske tradicije. S pregledom in analizo kratkih pripovednih besedil časnika *Besednik* s podnaslovom »kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo«, ki je izhajal v Celovcu med letoma 1869 in 1878, je bilo ugotovljeno, da se aluzije iz svetopisemskega in hagiografskega konteksta pojavljajo kot citatne figure na način medbesedilnega sklicevanja.

In the secularised literary treatment of short narrative texts, the biblical and hagiographical references that will be discussed in this paper appear, inter alia, in the form of allusive implicit references to persons or events from the biblical and hagiographical traditions, due to the educational-didactic concept of the 19th century, when the *Besednik* newspaper began to appear as a supplement to the publications issued by the Mohorjeva družba publishing company. An examination and analysis of the short narrative texts of the *Besednik* newspaper, subtitled as “a short and informative newspaper for the Slovene people” published in Klagenfurt between 1869 and 1878 revealed that allusions to biblical and hagiographical contexts appear as quotation figures in the form of intertextual references.

Ključne besede: slovenska kratka pripovedna proza, časopis *Besednik* (1869–1878), hagiografske reference, svetopisemske reference, aluzije

Key words: Slovenian short narrative prose, the newspaper *Besednik* (1869–1878), hagiographical references, biblical references, allusions

1 Temeljna izhodišča¹

V sekularizirani literarni obdelavi slovenskih kratkih pripovednih besedil oz. besedil kratke pripovedne proze² 19. stoletja, objavljenih v časniku *Besednik* (1869–1878) s podnaslovom »kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo«, se pojavljajo številne svetopisemske in hagiografske reference v obliki aluzij, ki so predstavljene v pričujočem prispevku. V pregledanem gradivu se te vrste referenc pogosteje pojavljajo zaradi prevladujočega poučno-didaktičnega koncepta v izbranem časniku oz. časopisu, kot je razvidno že iz njegovega podnaslova. Časnik *Besednik* je začel izhajati dvakrat mesečno predvsem kot vsebinska in dodatna informativna dopolnitev v okviru koncepta uredniške politike pri Mohorjevi družbi, ki je imela sedež v Celovcu, ki »je bil v tistem času pomembno središče Slovencev, v katerem je imela sedež tudi Mohorjeva družba« (Ulčnik 2020: 33). Časnik *Besednik* je bil namenjen predvsem njenim članom ali »družnikom«. Da gre za tovrsten namen izdajanja časopisa *Besednik*, »lista za družnike sv. Mohora«, je razvidno iz napovedi uredništva Mohorjeve družbe ali »naznanila« o njegovem izhajanju, ki je bilo objavljeno v Mohorjevem koledarju za leto 1869 – »Koledarčku družbe svetega Mohora za navadno leto 1869«. Število družnikov je bilo namreč vedno večje, zato je lahko Mohorjeva družba s pomočjo tega novega poučnega glasila z njimi komunicirala tudi o denarnih in drugih zadevah, kot je zapisano: »po katerem bi se družba sv. Mohora pomenkovala s svojimi udi in jim poterjevala njih denarne in druge pošiljatve, ker pri tolikem številu družnikov ni mogoče vsakemu posebej odpisovati« (Uredništvo 1868: [1]). V napovedi uredništva je bila postavljena tudi višina letne naročnine časnika, in sicer dva goldinarja, tako se bo »Besednik, kratkočasen in podučen list za družnike sv. Mohora in za slovensko ljudstvo sploh vselej na celaj poli v prav lahko umevnej besedi in po nizkej ceni, namreč po 2 gld. za celo leto, na svitlo izdajal« (Uredništvo 1868: [1]).

Iz napovedi uredništva Mohorjeve družbe je razvidna vsebinska zasnova časnika in v njej je tudi poudarjeno, da bodo izhajali različni prispevki »v poduk ali v kratek čas«, med drugim povesti, pravljice, prilike in druge »kratkočasnice« v prvem delu, drugi, poučni del časnika, pa bo »vodil« bralce po domačih in tujih krajih, popisoval »šege in navade raznih narodov po svetu«, predstavljal njihovo zgodovino ipd. Zapisano je še, da bodo podane vse potrebne informacije za obveščanje članov Mohorjeve družbe in pogovori z njimi, kot je razvidno iz nadaljevanja »naznanila«: »V tem predelu se bodo razglašala vsa družbina naznanila, vsi (tudi najmenjši) družbini prejemki, pogovori z družniki

¹ Prispevek je nastal v okviru Raziskovalnega programa št. P6-0156 (*Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine* – vodja programa prof. dr. Marko Jesenšek), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

² Termine kratka pripoved, kratka proza, slovenska kratka pripovedna proza, ki jih uporabljamo v prispevku, povzemamo po temeljnih razpravah Gregorja Kocijana, npr. v *Slovenska kratka proza 1919–1929* (Kocijan 2012: 7–8).

in razna sporočila čast. družnikov. Konec bode pa delala razna druga, prostemu kmetu primerna drobnjav« (Uredništvo 1868: [1, 73]).

Časnik *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* (v nadaljevanju *Besednik*) je torej začel v okviru Mohorjeve družbe izhajati v Celovcu in prva številka je izšla 4. februarja 1869, izdal jo je Anton Janežič.³ Do konca leta 1873 je *Besednik* v povprečju izhajal dvakrat mesečno, z letom 1874 pa enkrat mesečno do konca izhajanja v letu 1878, vsega skupaj je tako izšlo 171 številka te periodične publikacije. V Mohorjevem koledarju za leto 1874 je ponovno objavljeno »naznanilo« uredništva in založništva glede časnika *Besednik* o tem, kako izhaja že peto leto in da bo od tega leta naprej izhajal le enkrat mesečno. Med drugim je v tem besedilu podana informacija, da je časnik ustanovil Anton Janežič, ki je že pokojni, izpostavljena je tudi težnja, da naj bi njegova nizka cena (dva goldinarja za celoletno in polovico te vsote za polletno naročnino) omogočala širšo dostopnost. Poleg tega je ponovno, vendar na kratko, naštet, katere vrste besedil bo časnik v prihodnje prinašal, kar bo v skladu z naznanilom uredništva ob začetku izhajanja, in sicer povesti, pravljice, prilike, pesmi, tudi »zgodovinske, natoroznanske, potopisne, gospodarske in druge manjše spise, ki služijo prostemu ljudstvu v poduk in kratek čas /.../ list bodo sklepale: smešnice, zastavice, razne novice itd.« V tem naznanilu je poudarjeno, da bo posebna pozornost v časopisu še naprej namenjena delovanju in napredku družbe sv. Mohorja (Uredništvo in založništvo 1873: [209]).

Konfesionalne biblične reference so v literaturi 19. stoletja, kamor sodijo tudi kratka pripovedna besedila časopisa *Besednik*, večinoma dekontekstualizirane in vključene v literarno polje s postopkoma sekularizacije in estetizacije, pri čemer se biblično sporočilo dopolni s profanim ali posvetnim pomenom in vsebino. Sveto pismo tako beremo kot literaturo zlasti v estetskem smislu in ne religioznem, verske vsebine zamenjujejo estetske vrednote pri branju. Svetopisemska besedila odražajo tudi zgodovinske, socialne, kulturne, verske in druge značilnosti preteklega časa (Jasper, Prickett 1999: 7–8), tako vse do danes slovenska književnost črpa motive, ideje in oblike tudi iz svetopisemske književnosti. V 16. stoletju smo Slovenci dobili prvi celotni prevod svetega pisma v slovenščino z Dalmatinovim prevodom leta 1584,⁴ saj je protestantizem »zagovarjal človekov neposredni odnos do Boga. Ena od zahtev je bila, da verniki sami berejo sveto pismo, kar je bilo mogoče le v njim razumljivem jeziku. Posledično je 16. stoletje prineslo prevode svetega pisma v nacionalne jezike, tudi v slovenščino« (Jožica Čeh Steger 2019: 335). O nadvse razburkanem dogajanju v dolgem 16. stoletju na Slovenskem, ndr. tudi o nasprotovanju

³ »Idajatelj: A. Janežič. – Odgovorni urednik: A. Umek. – Tiskar: J. in Fr. Leon« (*Besednik* 1869: 12).

Anton Janežič (1828–1869): »Osnoval je 1869 *Besednik*, kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo« (Vide Ogrin 2022).

⁴ Dalmatinova Biblija je bila natisnjena v Wittenbergu leta 1583 z letnico 1584 (Šavc 2010).

tiskanja Dalmatinove Biblije, je z zavzetim literarnim zamahom pisala Ilka Vašte v zgodovinskem romanu Gričarji, kar izpostavlja Silvija Borovnik v razpravi *Reformacija v zgodovinskem romanu Ilke Vašte Gričarji*, kjer poudari: »Sledijo poročila o prizadevanju katoličanov, da bi preprečili tiskanje Dalmatinove Biblije« (Borovnik 2019: 351). Sekularizacijske teze domnevni zaton religije v moderni dobi povezujejo z vzponom sodobne literature, pri čemer lahko literarna besedila kot tudi literarni načini branja prispevajo k razumevanju pojma sekularizacije (Snoj 2005: 15–16; Kos 1997: 156–158; Sambrooke 2018: 3–4).

Postopek sekularizacije je, prav tako kot pri biblijskih besedilih, opazen tudi pri kratki hagiografski pripovedni prozi 19. stoletja pod okriljem Mohorjeve družbe, vendar v manjši meri, saj se drži hagiografskih izhodišč z navajanjem svetih oseb ter motivov in tem iz njihovega življenja z versko-didaktičnimi tendencami (postopki estetizacije so pri tem v ozadju). Pojem hagiografije je sicer zvrstno in historično težko opredeljiv. Hagiografske elemente je najti v različnih besedilih in obdobjih (v pozni antiki pri filozofskih življenjepisih, v pasijonih mučencev ter zgodbah o življenju svetnikov, anekdotah, t. i. videnjih, zbirkah čudežev, zgodbah o relikvijah, kanonizacijskih aktih, v liturgičnih knjigah, zgodnjih zgodovinskih zapisih,⁵ legendah⁶ idr.). Hagiografija postaja v zadnjih letih aktualna tema raziskav, med drugim je uvrščena v raziskovalni program *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine* (Jesenšek 2020: 14) na Univerzi v Mariboru, v oviru katerega to temo, skupaj z drugimi,⁷ raziskuje tudi avtorica razprave. Hagiografski diskurz je pravzaprav diskurz o vrlinah in čudežih svetih oseb in hagiografija se kot termin za svetniški življenjepis v sodobnem pomenu pojavi šele v 19. stoletju, samo hagiografsko izročilo pa seže že v antiko (Movrin 2016: 82–84; Koron 2016: 241, 244). Krščanske hagiografije imajo tudi pripovedne težnje, saj so pisci zaradi zgodbene zaokroženosti in približevanja svetniške snovi bralcu, predvsem pa zaradi prikaza razmerja človek–svetnik–Bog, vključevale elemente fikcije in domišljjskega (Požin 2018: 17). Hagiografske in svetopisemske reference se v kratki pripovedni prozi časnika *Besednik* pojavljajo zlasti na način aluzivnega implicitnega sklicevanja na osebe in dogodke iz svetopisemske ter hagiografske tradicije predvsem v funkciji didaktične in katoliške verske namembnosti, kar je bil del programske zasnove Mohorjeve družbe 19. stoletja.

⁵ »Tradicionalna pripoved o čudežih (*miracula*) se je korak za korakom umikala iz zgodovinopisnih del (*historiae*) in si slednjič poiskala zatočišče v posebnem žanru, hagiografiji.« (Schmitt 1984: 296, cit. po Movrin 2016: 85)

⁶ S pojmom legende v prispevku razumemo zgodbe ali dogodke, ki niso potrjeni z zgodovino. Delehaye jih loči od hagiografskih pripovedi, ki imajo priznano dokumentarno vrednost, pri čemer klasificira legendarne teme, ki jih vsebujejo hagiografski dokumenti (Delehaye 1961).

⁷ Zlasti s Karin Požin (mlado raziskovalko in asistentko).

2 Analiza hagiografskih in svetopisemskih referenc v kratkih pripovedih časnika *Besednik*

Z upoštevanjem vseh 171 izdanih številk periodične publikacije *Besednik* s podnaslovom »kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo«, ki je izhajal v Celovcu med letoma 1869 in 1878, ter pregledom vseh kratkih pripovednih besedil, ki so bila objavljena v tem časniku, je bilo ugotovljeno, da se hagiografske in svetopisemske reference v kratki pripovedni prozi tega časopisa pojavljajo mdr. na način aluzivnega implicitnega sklicevanja na osebe ali dogodke iz svetopisemske ter hagiografske tradicije, kar je predstavljeno v nadaljevanju prispevka. Aluzija se sicer pojavlja kot citatna figura medbesedilnega sklicevanja in citati, toposi, izposoje, reminiscence, arhetipi idr. so lahko podlaga zanjo. Čeprav aluzijo razumemo največkrat kot samostojno figuro, strukturno ni samostojna, saj nastopa kot kazalka, da se iz predloge izmed možnih pomenov izbere tisti, ki ustreza novemu kontekstu (Juvan 2000: 266–267, 273; 2008: 144–145). Aluzija se kot intertekstualna strategija povezuje s pojmom intertekstualnosti, ki ga je Julia Kristeva v šestdesetih letih 20. stoletja začela uporabljati v okviru pojmovanja soodvisnosti literarnih besedil. Njena teza je bila, da literarno besedilo ni osamljen pojav, ampak je narejeno iz mozaike citatov, in da je vsako besedilo spoj ter preobrazba v drugega. Avtorica je nadgradila tradicionalno razumevanje literarnega vpliva v tem smislu, da intertekstualnost pomeni prenos enega ali več znakovnih sistemov v drugega ali druge. Kristeva tako ne izpostavlja le načina, kako se besedila med seboj dopolnjujejo, ampak jo zanima tudi prenos diskurzov ali sistemov in kako se pomeni v eni vrsti diskurza prekrivajo s pomeni v drugi. Njena stališča o intertekstualnosti so vplivala še na druge teoretike, čeprav so se od njih tudi razlikovala (npr. od stališč Rolanda Barthesa) (Cuddon 1999: 424). Izraz intertekstualnost, ki ga je tako med prvimi popularizirala Julia Kristeva, se uporablja za označevanje številnih načinov, s katerimi je posamezno literarno besedilo sestavljeno iz različnih besedil, in sicer z odprtimi ali prikritimi citati in aluzijami, ponavljanji, preoblikovanji tako formalnih kot vsebinskih značilnosti prejšnjih besedil oziroma diskurzov. V skladu s tem je po Kristevi vsako besedilo »intertekst«, torej mreža besedil, ki obstajajo v odnosu z drugimi besedili. Sodobni pomen termina intertekstualnosti vključuje mdr. aluzije kot način prepletanja literarnega besedila z drugimi diskurzi (Abrams 1999: 364; Cuddon 1999: 424). V literaturi in zunaj nje je aluzija sicer uveljavljena intertekstualna strategija medbesedilnega referiranja, pri kateri gre za obliko posrednega sporočanja. Njeno razumevanje, s sklicevanjem na določene pomenske sklope, je odvisno od obsega in strukture že obstoječega znanja, skupnega avtorju in naslovniku. Prav slednji si mora razjasniti implicitni niz pomenov, ki so združljivi s semantično strukturo danega izreka in ugotoviti, ali so zanj relevantni. Pomen aluzije se oblikuje šele v interakciji med notranjim sobesedilom teksta ter njegovim pragmatičnim, družbenokulturnim in medbesedilnim kontekstom (Perri 1978: 289–299; Goyet 1987: 314–315; Juvan

2008: 27–28; 2000: 30–31). Z uporabo aluzije avtor ali avtorica namiguje na dejstva, za katera domneva, da si jih deli z bralsko publiko na različne načine, npr. z uporabo poznanega osebnega imena, s provokativno dvoumno besedo ali besedno zvezo, z določenimi opisi, ki omogočajo prepoznavanje referenta, s strukturnimi vzorci, ki priključijo analogne ali enakovredne strukture drugih besedil. Pri uporabi aluzije se v literaturi z intertekstualnimi strategijami običajno prevzemajo elementi že uveljavljene literarne tradicije. Ena izmed možnih teoretičnih delitev aluzij pa je naslednja: sklicevanje na dogodke in osebe iz predloge, na dejstva o samem avtorju, metaforična aluzija in imitativna oziroma posnemovalna aluzija (Cuddon 1999: 27).

Glede na izpostavljeno vrsto aluzije v smislu sklicevanja na dogodke in osebe se v analiziranih kratkih pripovednih besedilih časnika *Besednik* z vidika hagiografskih in svetopisemskih referenc največkrat pojavljajo primeri aluzij v obliki prenosa svetopisemske ali hagiografske osebe ter dogodka iz predloge oziroma njihova izposoja. Prenos ali citatni prenos je eden izmed treh glavnih postopkov medbesedilnega navezovanja, ki poleg opisa in posnetka preko predloge lahko ustvarja mdr. pomensko-vrednostne interference z novim so-besedilom. Navadno gre za citate oz. njihove ponovitve, ki zastopajo predlogo na način medbesedilnega prenosa, ob tem so v razmerjih vzroka in posledice ali časovno-prostorske bližine, na primer da dopolnjujejo ali pa nadaljujejo znano zgodbo. Kot medbesedilne prenose ali izposoje je po Genettu mogoče obravnavati tudi elemente iz besedilnega sveta, se pravi izposoje literarnih oseb, dogodkov in prizorišč, pri čemer se pojavljajo variantne ubeseditve referenc iz predloge (Juvan 2000: 257–258; Genette 1982: 12–14). Pri navedenem gre za uporabo istega imena ali za podobno zgodbeno vlogo in karakterizacijo, torej za prenos oseb in dogodkov, ki lahko biblične in hagiografske predloge dodatno pojasnjujejo, kar vse je del sekularizacijskega procesa v prispevku obravnavanih slovenskih kratkih pripovednih besedil 19. stoletja. Pri pregledu gradiva kratke pripovedne proze v časopisu *Besednik* so se glede na izpostavljeno delitev največkrat pojavljale aluzije, pri katerih gre za implicitno sklicevanje na hagiografske ali svetopisemske osebe kot tudi na dogodke iz njihovega življenja. Podane reference v analiziranem korpusu kratke pripovedne proze kot aluzije privzemajo nekatere pomenske prvine iz hagiografskih ali svetopisemskih besedil, in sicer bi izpostavili imena glavnih likov oziroma oseb⁸ in dogodkov iz predlog o njihovem življenju ter delovanju, ki se navadno pojavljajo skupaj v istem besedilu.

⁸ Izjeme, ki jih pri analizi oseb oz. likov nismo upoštevali, so poimenovanja in sklici na boga, stvarnika, sina božjega, božje dete, angele, smrt, vruga, hudiča, peklenščka, zlodeja, verne duše ipd., saj gre za nedoločno splošno poimenovane verskih entitet, prav tako nismo upoštevali splošnih poimenovanj predstavnikov in predstavnic verskih oseb, kot so derviši, menihi, nune, župnik ali fajmošter ipd., ki nimajo statusa svetnikov.

2.1 Izbrane svetopisemske reference iz časnika *Besednik*

V tem razdelku so predstavljeni primeri kratkih pripovednih besedil, objavljenih v časopisu *Besednik* z izbranimi referencami v smislu aluzij, ki se pojavljajo v obliki prenosa svetopisemske osebe ali dogodka iz predloge oziroma njihova izposoja:

J. Parapat (Janez Parapat):⁹ Janez soldat (»Španska«) je prevedena pripovedka s čudežnimi dogodki, npr. z Luciferjem in njegovim sinom, glavni osebi pa sta svetopisemska lika Jezus in sv. Peter: »V tistih časih sta Jezus in sv. Peter po svetu hodila, oblečena ko berača. Janez ju sreča, sv. Peter ga prosi vbogajine« (Parapat 1869a: 40).

Andrejčkov Jože (Josip Podmilšak):¹⁰ Amerika, ali povsod dobro – doma najboljše (»Povest za prosto ljudstvo; po poljščini prevedel Andrejčkov Jože«) je vložena kratka pravljica pripoved kot del daljšega prevedenega besedila v osmih nadaljevanjih, v kateri se pojavi pomoč glavni osebi Valentinu Mlakarju v obliki izposoje svetopisemske osebe device Marije na sv. Višarjih: »Ni je skoraj vasi na Slovenskem, da ne bi obiskal izmed sosedov kdo vsako leto imenitno božjo pot na sv. Višarjih, da bi na onem svetem kraju obtožil se svojih grehov, ter se izročil v varstvo prečistej devici Mariji. Pravljičica pripoveduje o čudodelnej podobi, ki jo je našel pobožni pastir v logu na Višarskej gori« (Andrejčkov 1869a: 66).

P. Pr.:¹¹ Naj ti ne bo žal! je zelo kratka anekdota z referenčno izposojeno svetopisemsko osebo sv. Petrom v nebesih, ki sprejme siromaka in ima z njim kratek komičen dvogovor (P. Pr. 1869: 78).

L. P. (Lovro Pintar):¹² Sirotica (»Češka«) je prevedena kratka pravljica pripoved, v kateri se pojavi prenos svetopisemske osebe Kristusa, ki deklici siroti zaradi njene dobrote podari bogastvo in skrbnike: »Zdaj je stala deklica v sami srajci in mislila je, da je bode konec od mraza; ali prikazal se jej je visok gospod, ktereга je nebeška svitloba obdajala in ta je bil Kristus, božji zveličar« (L. P. 1869: 98).

Anonim: O večnem judu (»Španska«) je anonimna prevedena alegorična kratka pripoved, v kateri se kot referenca pojavi svetopisemska oseba Odrešenik oz. Kristus s težkim križem, ki v Jeruzalemu pride k Janezu čevljarju po pomoč; ta ga zavrne, »zato se imenuje Janez zaupaj v Boga ali večni jud« (Anonim 1869: 123).

Iv. Tomšič (Ivan Tomšič):¹³ Iz malega raste veliko – je kratka pripoved, v kateri se pojavi referenca kot sklic na svetopisemsko osebo Marijo, ob kateri

⁹ Janez Parapat (1838–1879) (Vide Ogrin 2022).

¹⁰ Josip Podmilšak, imenovan tudi Andrejčkov Jože (1845–1874) (Vide Ogrin 2022; Moder 1957: 39, 41).

¹¹ Identiteta avtorja ni razvidna.

¹² Domnevno Lovro Pintar (1814–1875) (Vide Ogrin 2022).

¹³ Domnevno Ivan Tomšič (1838–1894) (splet: Cobiss).

se ustavljajo popotniki: »Na koncu drevoreda je stala širokovejnata lipa in pod lipo prav lično znamenje Matere Božje ograjeno z železno ograjo in železnimi vrati. Tukaj pred podobo mile nebeške kraljice postoji tuji gospod drže klobuk v roki ter se ne mere zadostno nagledati« (Tomšič 1870: 126).

A. Lukovič (Alojzij Carli):¹⁴ Pri turškem križu (povest iz 15. stoletja) je krajša zgodovinska pripoved, kjer se pojavi referenca v obliki kratkega sklica na priliko o svetopisemski osebi, usmiljenem Samarijanu:¹⁵ »Tisoč Slovencev krvavi po potih na tleh in krokarji kavsajo njihova telesa, kajti ni je pobožne duše, ni ga usmiljenega Samaritana, da bi umrlim zadnjo ljubav skazal ter položil njihove ostanke v tiho hladno zemljo« (Lukovič 1870: 106).

J. Kosmač (Jurij Kosmač):¹⁶ Bogomili Samaritan – v tej krajši pripovedi se ponovno pojavi aluzivna izposoja svetopisemske osebe usmiljenega Samarijana: »Že na prvi pogled spozna blagomili Samaritan pridšega tujca, da je avstrijski oficir. In ko bi se zvedelo, da ga ima pod streho, znalo bi mu veliko veliko neprijetnosti prizadeti; Francozi bi ga v kozji rog uganjali« (Kosmač 1870: 161–162).

Naslednja kratka pripoved se na način izposoje referenčno naveže na staro-zavezno osebo t. i. Šimbilijo, kar napeljuje na rokopis *Bukve tiga prerokuvajna*, v katerem je zapisano besedilo Šembiljinih bukev z začetka 19. stoletja in ki je morda prepis predloge prve polovice 18. stoletja: »Gre za eno od novoveških besedil iz t. i. apokrifne tradicije v nepravem pomenu besede: prerokovanja, napovedi in videnja prihodnjih dogodkov, oprta na svetopisemsko pripoved o kralju Salomonu in modri kraljici iz Sabe,¹⁷ imenovani Šimbilija« (Bukve 1800/1840), in sicer ima pripoved naslov *Beseda o Šimbiljah* avtorja A. Jurinca (Juraj Dobrila).¹⁸ V tej kratki pripovedi se pojavljajo izposoje oz. prenosi svetopisemskih oseb, kot so Kristus oz. Jezus, Izaija, Lot, kralj David, Adam, Marija, deloma razvidnih iz naslednjega odlomka:

V letu 169. po Kristusovem rojstvu je bilo šimbiljsko prerokovanje že v tretje skupaj zbrano in v bukve popisano. Teh knjig pa je bilo osem po številu. V njih je bilo najti mnogo starih prerokovanj, kakor: prerokovanje o skrivnosti odrešenja, o stvarjenji sveta, o pozemeljskem paradizi, o Jezusovih čudežih, njegovem trpljenji in smrti, o prijaznem pečanji Šimbilje z Belinom /.../. Le-ta Šimbiljina prijaznost je popisana ob strani Izaijevega prerokovanja. Ona govori nadalje o Lotu, imenuje se kristjano, in prerokuje nadalje razdjanje rimskega cesarstva, ako ne bodo krščanstva sprejeli. (Jurinec 1870: 171)

V to pripoved je vložen legendarni dogodek iz Salomonovega življenja, povezan (v tej zgodbi) z njegovo modro sestro Šimbiljo, znano kot jeruzalemska Šimbilija, Davidova hči, ki naj bi živela okrog leta 1015 pred Kristusom. Bog je

¹⁴ Domnevno Alojzij Carli (1846–1891) (Vide Ogrin 2022).

¹⁵ Lk 10, 25-37 (Biblija.net).

¹⁶ Domnevno Jurij Kosmač (1799–1872) (Vide Ogrin 2022).

¹⁷ 1 Kr 10,1-13 in 2 Krn 9,1-12 (Biblija.net).

¹⁸ Domnevno Juraj Dobrila (1812–1882) (Vide Ogrin 2022).

bratu in sestri oznanil, da kdor bo prvi pil iz potoka modrosti, bo najmodrejši (Jurinec 1870: 171–172).

J. Severjev (Jernej Križaj):¹⁹ Bratovska ljubezen (»Iz laškega«) je kratka prevedena pripoved, ki se referenčno navezuje na osebe iz starozavezne predloge o Jakobovih²⁰ sinovih – Jožefovih bratih²¹ (v besedilu so izpostavljeni Ruben, Simon oz. Simeon, Levi in Juda) v Palestini, ki predstavljajo aluzivne izposoje iz predloge: »Jožef, priča vsega tega, povedal je vse očetu Jakobu. Jakob pa reče: 'Ruben se je slabo obnašal — pa se je kesal, tudi Simon je delal slabo in tudi Levi je vreden svarila. — Srce Judavo pa je verlo, blago srce; Juda ima dušo kraljevo. Priklanjali se mu bodo sinovi in zapovedoval bode bratom svojim!'« (Severjev 1871: 135).

A. Jurinec (Juraj Dobrila): Drobtinice iz Salomonovih pregovorov je kratka poučna anekdota, ki se referenčno sklicuje na misli starozaveznega kralja Salomona o tem, kako naj človek posnema dobre lastnosti živali (npr. mravlje, gosenice), kot je razvidno iz naslednjega navedka:

»Posnemaj mravljo«, je rekel kralj Salomon, »in uči se: mravlja si nabere po leti, česar potrebuje po zimi«. Koliko je še drugih živali, od katerih se zamore človek kaj koristnega naučiti? — Ošabnež! posnemaj gosenico, in uči se: »gosenica se oblači v svilo, da namen svojega življenja doseže! Ti pa se oblačiš v svilo, da se ponašaš.« (Jurinec 1871: 134–135)

J. Parapat (Janez Parapat): Povabljeni gost (»Iz španskega«) je prevedena kratka poučna legendarna zgodba z aluzivno izposojjo glavne osebe Jezusa, v kateri ga neki revni mož prosi, da pride k njemu in ženi na kosilu; ta ju res obišče v podobi berača, ki mu podarita skromen obrok, Jezus pa blagoslovi njuno hišo, da kmalu obogatita. Bogati brat revnega moža in njegova žena sta nevoščljiva, želita še bolj obogateti, vendar v beraču ne prepoznata Jezusa, ga celo odženeta, zato sta kaznovana tako, da jima pogori hiša (Parapat 1871: 175).

Ivan Tavčar: Kmet in pesništvo – je poučna kratka pripoved o pomenu pesništva, v kateri se pojavi referenca kot zgled in izposoja starozavezne osebe Davida, ki je veliko pel in plesal, igral na harfo tudi pred skrinjo zaveze:²² »Bodi si v žalosti, bodi si v veselji, povsod stri pesmica dobro, polajša to in povzdigne uno. Ko je David delal pokoro, pel je in si s tem tako ohladil kesočo dušo in ko je vesel plesal pred skrinjo miru in sprave ter se radosti! milosti Jehova – pel je tudi in si ubiral strune na harpi« (Tavčar 1872: 111).

Št. K. (Štefan Kočevar):²³ Mlada cigana – gre prav tako za kratko pripoved, v katero je vstavljena izposoja svetopisemske osebe Jezusa in prenos dogodka

¹⁹ Jernej Križaj (1838–1890), psevdonim je J. Severjev (Vide Ogrin 2022).

²⁰ Starozavezni Jakob je Izakov sin, izpodrinil je starejšega brata Ezava in je oče dvanajsterih Izraelovih rodov (Alexander 1989: 666).

²¹ O Jožefu in njegovih bratih glej 1 Mz 37–50.

²² David je bil najprej pastir, ki je postal drugi izraelski kralj in ustanovitelj kraljevske rodovine, iz katere je bil kasneje rojen Jezus (Alexander 1989: 664).

²³ Domnevno Štefan Kočevar (1808–1883) (Vide Ogrin 2022).

v obliki prilike iz evangelija, ki ga bere duhovnik, ko otroka, brat in sestra ciganskega rodu, prisostvujeta maši zaradi krivice, ki sta jo doživela, da bi se potolažila. Lik Jezusa pomeni zanju upanje: »V tistem času, ko je Jezus množicam govoril, prišel je k njemu neki predstojnik, in ga prosil, rekoč: Gospod! moja hči je sedaj umerla; toda pojdi, položi svojo roko ná-njo in bo oživela. Jezus je vstal, in je za njim šel s svojimi učenci« (K. 1873: 28).

L. F. (Lambert Ferčnik):²⁴ Legende; Skerb in smert – gre za anekdote z moralnim naukom. Pod naslovom Legende sta iz svetopisemske predloge izposojeni glavni osebi Kristus in Peter. V kratki legendarni pripovedi Skerb in smert pa gre za sklic ter izposojo svetopisemskih likov Petra in Pavla, v kateri je podano srečanje med obema osebama in starko, poimenovano Skrb, ki z ukano užene smrt, da je odtlej ne more nikdar umoriti, s podanim naukom na koncu: »In tako vam smert potuje križem sveta; tudi še dan danes ruši in kolje staro in mlado, Skerbi ubiti ali umoriti in odnesti s sveta pa ne more« (L. F. 1873: 79).

Fr. Rup (Franc Rup):²⁵ Kako se je ustanovil vetrinjski samostan – je kratka zgodovinska pripoved z izposojo svetopisemske osebe Marije, v kateri je opisana ustanovitev samostana Vetrinj pri Celovcu v času mogočnega viteza Bernharda Speinheimskega ter njegove žene Konigunde. Njun sin Bruno je postal menih, kasneje opat v Št. Paulu na spodnjem Koroškem, menih postane tudi njun rejenec Enrik, ki je bil pod varstvom Marije: »Spolnil je njune želje in posvetil je samostan nebeški kraljici Zmagalni samostan (sancta Maria de victoria) ga je imenoval, ker je ustanovljen v spomin zmage, katero mu je podelila Marija« (Rup 1873: 103).

Št. K. (Štefan Kočevar): Podoba Matere božje zraven gozda – v tej kratki poučni pripovedi je prav tako prisotna izposoja svetopisemske osebe Marije, ki tokrat pomaga osiroteli deklici (zgodba se dogaja v nedoločenem vaškem okolju), poimenovani »lepa Helenka«. Ta je veliko molila pod razpelom pri podobi Marije Device »na deblu velike bukve«, ki jo je imela po smrti svoje matere v otroškem zaupanju za svojo mater – ta jo je branila in ji pomagala pri dobrih delih. S svojim zaupanjem v Marijo je deklici nevede uspelo spreobrniti razbojnika, ki je postal frančiškanski samostanski brat, sama pa je postala, ko je odrasla, predstojnica ženskega samostana (K. 1877a: 81–84).

2.2 Izbrane hagiografske reference iz časnika *Besednik*

V tem razdelku bodo predstavljeni primeri kratkih pripovednih besedil, objavljenih v časopisu *Besednik* z izbranimi referencami v smislu aluzij, ki se pojavljajo v obliki prenosa hagiografske osebe ali dogodka iz predloge – oziroma njihova izposoja:

²⁴ Domnevno Lambert Ferčnik (1827–1887) (Vide Ogrin 2022).

²⁵ Domnevno Franc Rup (1843–1897) (Vide Ogrin 2022).

J. Parapat (Janez Parapat): Kasilda (»Španska pravljica«) je prevedena kratka hagiografska zgodba, v kateri gre za prenos hagiografskih dogodkov in osebe, svetnice sv. Kasilde, ter svetopisemske osebe Jezusa. Kraljeva hči Kasilda pri očetu islamske vere prosi milosti za ujete kristjane, za kar jo oče želi kaznovati: »Živel je v Toledu mavriški kralj, Almenon so ga klicali. Imel je pa ta kralj prezalo in nježno hčerko po imenu Kasilda /.../ Ali Almenon ni bil samo oče, bil je tudi in še bolj mohamedanec in kralj. Zato je menil, da je dolžen predrzno hčer kaznovati« (Parapat 1869b: 93). V pripovedi so prisotni čudeži, ki so mdr. temeljna značilnost življenja svetih mož pozne antike in zgodnjega krščanstva, kar je lahko razbrati iz njihovih življenjepisov (po Bieler 1967): čudežna je npr. rešitev deklice Kasilde pred grožnjo očeta, ko se hrana, namenjena krščanskim jetnikom, in zlato, podkupnina stražarjem, spremenita v rože z vrta. Sledi prikazovanje Jezusa, najprej se pojavi kot neznan zdravnik »iz Indovske dežele«, ki ozdravi Kasildine krvavitve, temu sledi njegov krst deklice, s čimer se ob koncu zgodbe razkrije njegova identiteta, zatem se čudežno dvigne v nebo (Parapat 1869b: 94).

Andrejčkov Jože (Josip Podmilšak): Hudodelec – je kratka pripoved, v kateri so prisotne izposoje svetniških oseb, npr. sv. Florjana, sv. Jurija, pojavi se tudi referenca na dogodek iz življenja sv. Marjete v odlomku, ko stara nepismena Meta, ki ji bere deklica Rezika, vpraša: »'Ali tega ni notri, kako je sv. Juri rešil sv. Marjeto hudega zmaja, ki bi jo bil imel požreti?' praša žena, ko je deklica dokončala branje« (Andrejčkov 1869b: 106).

Andrejčkov Jože (Josip Podmilšak): Miha Brtoncelj in njegove čudovite dogodbe po svetu – v tej kratki pripovedi se pojavljajo reference v obliki prenosov svetniških oseb ter dogodkov iz različnih predlog, vezanih na značilne podobe iz njihovih življenj, npr. sv. Štefan s kamni v plašču, sv. Anton s prašičkom, sv. Miklavž s škofovsko palico, sv. Katarina s kolesom:

V cerkvi pa tako bliščobo, toliko sveč in svetilnic, in pozlačenih svetnikov po oltarjih, katerih je imel vsak kaj družega v roci! Poznal jih je že nekoliko iz pratike, ker teta je imela tudi pratiko doma, — na primer: sv. Štefana, ki je imel kamenje v plašču, sv. Antona z zvončkom in prešičkom na strani, sv. Katarino z velikim kolesom in med vsemi sv. Miklavža s škofovo palico in jabelki na knjigi; in se družih več. (Andrejčkov 1870: 2)

J. P. (Janez Parapat):²⁶ Praznik sv. Januarija v Neapolu – je kratka pripoved o čaščenju ali kultu sv. Januarija²⁷ v Neaplju z vstavljeno zelo kratko legendarno zgodbo o njegovem svetništvu. Konča se v skladu s čudežem v obliki svetnikove krvi, ki po njegovi smrti postane tekoča: »Neka pobožna žena je prestregla njegovo kri v steklenico ter jo hranila na tihem. Osemdeset let pozneje, ko se je preneslo truplo tega svetnika v Neapol, postala je strjena kri tekoča. Odslej

²⁶ Domnevno Janez Parapat (1838–1879) (Vide Ogrin 2022).

²⁷ »19. september ali kimovec. Sv. Januarij, Benevenški škof, pa njegovi tovarši, mučenci. (l. 305)« (Torkar 1871: 423).

se je ponavljala ta prikazen vsako leto nekolikokrat, le kedar je žugala deželi kaka nevarnost, ostala je strjena (P. 1870: 62).

F. S. P. (Fran Podkrajšek):²⁸ Smrt sv. Janeza Nepomuka (»Po Šotky-u poslovenil F. S. P.«) je kratka prevedena zgodba o mučeništvu sv. Janeza Nepomuka, ki se veže na izposojno dogodka iz njegovega življenja, ko je bil leta 1383 spovednik kraljice Joane in njenemu možu kralju Venceslavu češkemu ni izdal, česa se je spovedala. V Pragi ga zato kaznujejo in tega leta umre mučeniške smrti tako, da ga ponoči utopijo v Vltavi (P. 1871: 21–22).

J. Parapat (Janez Parapat): Ofero (»Španjolska legenda«) je kratka pripoved o sv. Krištofu z izposojami dogodkov iz njegovega življenja: kako je bil prvotno orjaški otrok Ofero, rojen »nekje na Francoskem«, reven in brezbožen, kako že odrasel pomaga Kristusu čez reko in sprejme krščansko vero, odide v samostan, spremeni ime in postane svetnik (Parapat 1873: 3–6).

Št. K. (Štefan Kočevar): Bela (»Zgodovinska povest. Poslovenil Št. K.«) je kratka pripoved z izposojno svetniških oseb in dogodkov iz življenja sv. Štefana in sv. Ladislava. Začetek pripovedi sega v 11. stoletje, v čas pokristjanjevanja na Ogrskem. Sv. Štefan, kralj ogrski, je zavzeto širil krščanstvo, a so ga zarotniki bolnega želeli zahrbtno zabosti in umoriti, vendar preživi z božjo pomočjo, hudodelec pa se pokesa: »Isto noč se je zavratnik notri do postelje primuzal, na kateri je bolni kralj ležal; že je svoje oistro bodalce povzdignil, ko je sv. Štefan v svoji nezavednosti te besede izustil: 'Ako je Bog za-me, kdo je zoper mene?' Pri li priči se prestraši hudobni zavratnik, bodalce mu pade iz rok, poklekne pred sv. kralja, ki se je ravno prebudil in ga je milosti prosil« (K. 1874: 26).

Št. K. (Štefan Kočevar): Pervi zvon je kratka pripoved z izposojno svetniškega lika sv. Pavlina, (»nolanskega škofa«) in dogodkov iz njegovega življenja. Dogajanje je umeščeno v peto stoletje in prikazuje okoliščine nastanka prvega ulitega zvona. Vandali so vse moške, stare in mlade, peljali v sužnost v Afriko. Tako se je zgodilo tudi mlademu Petru, sinu revne vdove, zato vdova prosi zanj nolanskega škofa, sv. Pavlina, da bi zanj odkupil sina. Sveti mož pa odide v sužnost namesto mladega Petra, ki je v času škofove odsotnosti v domovini prvi izdelal zvon »v podobi velikega obrnjenega keliha«. Obesili so ga na vrh tamkajšnje na novo sezidane cerkve, kjer je posvečen zvonil, ko se je vrnil sv. Pavlin, ki je »iz sužnosti rešil ne samo mladega Petra, temveč tudi mnogo drugih Nolancev; pač je bil vreden, da je bil tudi od svojih vernikov z veliko častjo sprejet« (K. 1877b: 161).

J. Severjev (Jernej Križaj):²⁹ Kerščanska družina (»Povest za otroško mladino iz pisem Krištofa Schmid-a. Poslovenil J. Severjev«) je kratka pripoved o zatiranju krščanstva na Japonskem s svetniškimi osebami in dogodki iz njihovih življenj. Glavna oseba je Tit, zelo spoštovan in pošten krščanski družinski oče, ki ga (pred več kot 300 leti) za časa japonskega cesarstva neki poganski kralj želi odvrniti od krščanstva. Nikakor mu ne uspe spreobrniti vernega kristjana,

²⁸ Domnevno Fran Podkrajšek (1852–1916) (Vide Ogrin 2022).

²⁹ Jernej Križaj (1838–1890), psevdonim je J. Severjev (Vide Ogrin 2022).

zato si za žrtve izbere vse njegove tri otroke, vendar nikomur ne zmore omajati vere, tudi ne z grožnjo mučenja, kot je podano v obliki izposoje iz življenj svetih mož sv. Polikarpa, sv. škofa Ignacija in Kristusa. Enako se zgodi z njegovo ženo in materjo otrok, ki ji je prav tako namenjena mučeniška smrt, vendar se kralj zaradi globoke vere družine vseh usmili, jim podari življenje, otoke in ženo vrne očetu in možu ter se še sam pokristjani (Severjev 1877: 193).

3 Zaključek

S koncem 18. stoletja se v slovenski književnosti razmahne posvetni tip literature z avtonomnim estetskim oblikovalskim principom. Zanj sta značilna oba recepcijska pristopa – sekularizacija in estetizacija, ki sta po razsvetljenstvu potekala vzporedno. S postopkom sekularizacije religiozni pomen biblijskih besedil ni nujno zanikan, lahko je še navzoč, vendar je dopolnjen s posvetno vsebino. Sveto pismo tako lahko beremo kot literaturo zlasti v estetskem smislu, verske vsebine zamenjujejo estetske vrednote pri branju. Hagiografske ter svetopisemske reference v kratki pripovedni prozi 19. stoletja se pojavljajo večinoma na način aluzivnega implicitnega sklicevanja na osebe in dogodke iz svetopisemske ter hagiografske tradicije predvsem v funkciji didaktične namembnosti besedil, objavljenih pod okriljem Mohorjeve družbe 19. stoletja, v okviru katere je med letoma 1869 in 1878 v Celovcu izhajal tudi časnik *Besednik*. Podroben pregled kratkih pripovednih besedil (z značilnostmi anekdot, pravljicnih, hagiografskih, legendarnih pripovedi, pripovedk idr.), objavljenih v časniku *Besednik* s podnaslovom »kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo«, je pokazal pogosto uporabo referenc v smislu aluzij, ki se pojavljajo v obliki prenosa oziroma izposoje svetopisemskih oseb (npr. Marije, Jezusa Kristusa, sv. Petra, Salomona, Samarijana) ter hagiografskih oseb (npr. sv. Marjete, sv. Kasilde, sv. Štefana, sv. Pavlina) ali dogodkov iz predlog o njihovem življenju in delovanju, pri čemer v obravnavanih kratkih pripovednih besedilih količinsko prevladujejo svetopisemske reference.

VIRI IN LITERATURA³⁰

Meyer Howard ABRAMS, 1999: *A glossary of literary terms*. 7. izd. Fort Worth [et al.]: Harcourt Brace College Publishers.

David in Pat ALEXANDER, 1989: *Svetopisemski vodnik*. Prev. J. Zupet [et al.]. Koper: Ognjišče.

³⁰ Navajanje nekaterih virov v tej razpravi ter njenem seznamu virov in literature je podano v obliki kratičnih imen (kot je navedeno v objavah), ki so zapisana v takšni obliki namenoma, saj so deloma ali domnevno razpoznan in identificiran. V primerih, ko so identificirana, je najprej naveden kratični zapis, zatem pa v oklepaju še (domnevno) identificirano poimenovanje.

- Jože ANDREJČKOV (Josip Podmilšak), 1969a: Amerika, ali povsod dobro – doma najboljše. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 1/7, 65–67.
- Jože ANDREJČKOV (Josip Podmilšak), 1969b: Hudodelec. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 1/11–14, 1/12, 105–106.
- Jože ANDREJČKOV (Josip Podmilšak), 1870: Miha Brtoncelj in njegove čudovite dogodbe po svetu. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 2/1, 1–2.
- ANONIM, 1869: O večnem judu. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 1/14, 123.
- BESEDNIK, 1869: *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 1/1, 12.
- BIBLIJA.net. Svetopisemska družba Slovenije. <https://www.biblija.net/biblija.cgi?m=Lk+10&id13=1&pos=0&set=2&l=sl> (10. 6. 2023).
- Ludwig BIELER, 1967: *Theios anēr: das Bild des »göttlichen Menschen« in Spätantike und Frühchristentum*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Silvija BOROVIK, 2019: Reformacija v zgodovinskem romanu Ilke Vašte Gričarji. *Slavia Centralis* 12/1, 345–354.
- BUKVE tiga prerokujajna (1800/1840). <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:IMG-Z589XGK6> (18. 6. 2023).
- John Anthony CUDDON, 1999: *The Penguin dictionary of literary terms and literary theory*. (4. izd.). London: Penguin Books.
- Jožica ČEH STEGER, 2019: Podoba reformacije v slovenskem pripovedništvu na prelomu iz 19. v 20. stoletje s posebnim ozirom na Tavčarja. *Slavia Centralis* 12/1, 334–344.
- Hippolyte DELEHAYE, 1961: *The Legends of the Saints: An Introduction to Hagiology*. 1907. Reprinted University of Notre Dame Press.
- L. F. (Lambert Ferčnik), 1873: Legende; Skerb in smert. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 5/10, 78–79.
- Gérard GENETTE, 1982: *Palimpsestes: la littérature au second degré*. Paris: Seuil.
- Francis GOYET, 1987: Imitatio ou intertextualité (Riffaterre revisited). *Poétique* 18/71, 313–320.
- David JASPER, Stephen PRRICKETT (ur.), 1999: *The Bible and literature: a reader*. Oxford; Malden (Mass.): Blackwell.
- Marko JESENŠEK, 2020: The Slovenian language, literature and teaching of Slovenian language research project. *Slavia Centralis* 13/2, 7–30.
- A. JURINEC (Juraj Dobrila), 1870: Beseda o Šimbiljah. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 2/22, 171–172.
- A. JURINEC (Juraj Dobrila), 1871: Drobtinice iz Salomonovih pregovorov. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 3/17, 134–135.
- Marko JUVAN, 2000: *Intertekstualnost*. (Literarni leksikon, 45). Ljubljana: DZS.
- Marko JUVAN, 2008: *History and Poetics of Intertextuality*. West Lafayette, Indiana: Purdue University Press.

Št. K. (Štefan Kočevar), 1873: Mlada cigana. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 5/4, 27–29.

Št. K. (Štefan Kočevar), 1874: Bela. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 6/3, 24–26.

Št. K. (Štefan Kočevar), 1877a: Podoba Matere božje zraven gozda. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 9/5, 81–84.

Št. K. (Štefan Kočevar), 1877b: Pervi zvon. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 9/10, 159–161.

Gregor KOCIJAN, 2012: *Slovenska kratka proza 1919–1929*. (Studia litteraria). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Alenka KORON, 2016: Hagiografski diskurz v zgodnjih biografijah o Prešernu. *Kulturni svetniki in kanonizacija*. Ur. Marijan Dovič. Ljubljana: Studia Litteraria. 239–254.

Janko KOS, 1997: Recepcija Biblije v slovenski literaturi. *Bogoslovni vestnik* 1/2, 151–158.

Jurij KOSMAČ, 1870: Bogomili Samaritan. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 2/21, 161–162.

A. LUKOVIČ (Alojzij Carli), 1870: Pri turškem križu. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 2/14, 105–107.

Janko MODER, 1957: *Mohorska bibliografija*. Mohorjeva družba: Celje.

David MOVRIN, 2016: Evropska hagiografija med Bogom in narodom. *Kulturni svetniki in kanonizacija*. Ur. Marijan Dovič. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 79–89.

F. S. P. (Fran Podkrajšek), 1871: Smrt sv. Janeza Nepomuka. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 3/3, 21–22.

J. P. (Janez Parapat), 1870: Praznik sv. Januarija v Neapolu: *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 2/8, 61–62.

L. P. (Lovro Pintar), 1869: Sirotica. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 1/11, 98.

J. PARAPAT (Janez Parapat), 1869a: Janez soldat. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 1/4, 40–42.

J. PARAPAT (Janez Parapat), 1869b: Kasilda. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 1/10, 93–94.

J. PARAPAT (Janez Parapat), 1871: Povabljeni gost. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 3/22, 174–175.

J. PARAPAT (Janez Parapat), 1873: Ofero. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 5/1, 3–6.

Carmela PERRI, 1978: On Alluding. *Poetics* 7/3, 289–307.

Karin POŽIN, 2018: *Slovenske pridige knežoškofa Mihaela Napotnika*. Magistrsko delo. Maribor: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti.

P. PR., 1869: Naj ti ne bo žal! *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 1/8, 78.

Neil J. ROY, 2011: Saints. *Cambridge dictionary of Christian theology*. Ur. Ian A. McFarland, David A. S. Fergusson, Karen Kilby idr. Cambridge: Cambridge University Press. Saints | Cambridge Dictionary of Christian Theology - Credo Reference (ukm.si) (21. 6. 2023).

Fr. RUP (Franc Rup), 1873: Kako se je ustanovil vetrinjski samostan. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 5/12, 102–103.

Jerilyn SAMBROOKE, 2017: Secularism, Religion and the 20th/21st Century Novel. *Literature Compass* 15/1, 1–13.

J. SEVERJEV (Jernej Križaj), 1871: Bratovska ljubezen. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 3/17, 134–135.

J. SEVERJEV (Jernej Križaj), 1877: Kerščanska družina. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 9/12, 191–193.

Vid SNOJ, 2005: *Nova zaveza in slovenska literatura*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Urška ŠAVC, 2010: *Dalmatinova biblija*. DEDI – digitalna enciklopedija naravne in kulturne dediščine na Slovenskem. <http://www.dedi.si/dediscina/123-dalmatinova-biblija> (5. 9. 2023).

Ivan TAVČAR, 1872: Kmet in pesništvo. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 4/14, 111.

Iv. TOMŠIČ (Ivan Tomšič), 1870: Iz malega raste veliko. *Besednik: kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo* 2/16, 126–127.

Matija TORKAR, 1871: *Življenje svetnikov in svetnic Božjih*. Tretji del. V Celovcu: Družba sv. Mohora v Celovcu.

Natalija ULČNIK, 2020: Podoba epidemije v starejših poljudnostrokovnih in publicističnih besedilih. *Slavia Centralis* 13/2, 31–49.

UREDNIŠTVO, 1868: *Koledarček Družbe svetega Mohora: za navadno leto 1869*. V Celovcu: Družba sv. Mohora.

UREDNIŠTVO IN ZALOŽNIŠTVO, 1873: *Koledar Družbe svetega Mohora: za navadno leto 1874*. V Celovcu: Družba sv. Mohora v Celovcu.

Petra VIDE OGRIN (ur.), 2022: *Slovenski biografski leksikon*. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi217112/> (9. 5. 2023).

SELECTED HAGIOGRAPHICAL AND BIBLICAL REFERENCES IN THE CORPUS OF SHORT NARRATIVE TEXTS OF THE NEWSPAPER *BESEDNIK*

In contemporary literature, confessional biblical references are mostly decontextualised and incorporated into the literary field, inter alia, through a process of secularisation, whereby the biblical message is supplemented with profane or secular meaning or content. The Bible is thus read as literature primarily in an aesthetic sense, with religious content replacing aesthetic values in reading as a result of secularisation after the Enlightenment. Biblical texts of all kinds and genres also reflect the historical, social, cultural, religious and other characteristics of a bygone age (Jasper, Prickett 1999: 7–8),

and up to the present day, Slovenian literature also draws its motifs, ideas and forms from Old Jewish literature. At the end of the 18th century, a secular type of literature with an autonomous aesthetic design principle emerged in Slovenian literature. It is also characterised by both reception approaches – secularisation and aestheticisation, which ran in parallel. The process of secularisation does not necessarily negate the religious meaning of the biblical texts; it may still be present, but it is supplemented by secular content. In the secularised literary treatment of short narrative texts, the biblical and hagiographical references that will be discussed in this paper appear, inter alia, in the form of allusive implicit references to persons or events from the biblical and hagiographical traditions, due to the educational-didactic concept of the 19th century, when the *Besednik* newspaper began to appear as a supplement to the publications issued by the Mohorjeva družba publishing company. A review and analysis of the short narrative texts of the *Besednik* newspaper with the subtitle “a short and informative newspaper for the Slovene people” published in Klagenfurt between 1869 and 1878 revealed that allusions from the biblical and hagiographical context appear as quotative figures in the form of intertextual references (Cuddon 1999: 27; Juvan 2000: 266–267; 2008: 144–145), most often in the form of a transfer of biblical or hagiographical references to a biblical or hagiographical text – hagiographical person or story (event) from the template or their borrowing (e.g. the Virgin Mary, St. Peter, St. Stephen, from the life of Solomon, Jesus, St. Margaret, St. Casilda). In the form of a biblical or hagiographical figure or story from the template, the hagiographical person or story is borrowed from the template.
